

«Ποιμαντική Οικογένειας Μεταναστών»

Εισηγητής Τριήμερου Ιερατικού Σεμιναρίου Ποιμαντικής Οικογένειας: Αρχ. Τιμόθεος Άνθης, Πρόεδρος Ειδ. Σ. Επιτροπής Μεταναστών, Προσφύγων και Παλιννοστούτων

*Διοργάνωση: Ιερά Μητρόπολη Δημητριάδος
Συνεδριακό Θεσσαλίας, Βόλος
10-12 Νοεμβρίου 2010*

Θα ήθελα ευθής εξαρχής να διευκρινίσω ότι όταν μιλάμε για οικογένειες μεταναστών δεν αναφερόμαστε σε μια ομοιογενή κατηγορία, δεν είναι δηλαδή όλες οι οικογένειες των μεταναστών ίδιες. Βέβαια, όλες τους έχουν ένα κοινό, το οποίο δεν είναι άλλο από το γεγονός ότι όλες βιώνουν την εμπειρία της μετανάστευσης. Δεν την βιώνουν όμως με τον ίδιο τρόπο, για μια σειρά από λόγους που έχουν να κάνουν μεταξύ άλλων τόσο με τις πολιτικές στην χώρα υποδοχής όσο και με την εθνικότητα των μελών τους, τους λόγους μετανάστευσης κλπ. Για παράδειγμα στην γενική κατηγορία οικογένεια μεταναστών ανήκει

η επταμελής οικογένεια του Ιρακινού πολιτικού πρόσφυγα Χασάν, ο οποίος διασχίζοντας τα σύνορα πέρασε άθελα από ναρκοθετημένη περιοχή στον Έβρο και έχασε τα άκρα του, ανήκει η οικογένεια του Ζαμίρ από την Αλβανία, τα τρία κορίστια του οποίου φοιτούν σε ελληνικά πανεπιστήμια,

ανήκει και η τετραμελής οικογένεια του Αλί από το Σουδάν, ο οποίος παρότι ζει τριαντατρία χρόνια νόμιμα στην Ελλάδα εργαζόμενος ως μηχανικός δεν κατάφερε να συγκεντρώσει τα απαιτούμενα ένσημα και κινδυνεύει να απωλέσει όχι μόνο ο ίδιος αλλά όλη η οικογένεια του το νόμιμο καθεστώς παραμονής στην χώρα.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι όλες αυτές οι τόσο διαφορετικές μεταξύ τους οικογένειες που είναι οικογένειες μεταναστών αντιμετωπίζουν, λόγω διαφορών που έχουν να κάνουν μεταξύ άλλων με την εθνικότητά των μελών, τους λόγους μετανάστευσης, την μεταναστευτική πολιτική και την πολιτική ασύλου στην χώρα υποδοχής, τελείως διαφορετικές μεταξύ τους πραγματικότητες.

Εν συνεχεία, θα επιχειρήσω μια σύντομη κατηγοριοποίηση των οικογενειών μεταναστών και μια ενδεικτική παρουσίαση του τύπου των προβλημάτων που αυτές καλούνται να διαχειριστούν ζώντας στην χώρα μας.

Η πρώτη κατηγορία οικογενειών μεταναστών στην οποία θα αναφερθώ αφορά στις οικογένειες των προσφύγων και, παρότι ο πληθυσμός των προσφύγων εκτιμάται ότι αποτελεί περίπου το 3% του πληθυσμού των μεταναστών στην χώρα, επιλέγω να ξεκινήσω την εισήγησή μου με την κατηγορία αυτή διότι οι οικογένειες των προσφύγων αποτελούν μια ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα πληθυσμού και χρήζουν διεθνούς προστασίας.

Οι πρόσφυγες είναι πρόσωπα που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την χώρα τους και αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να επιστρέψουν σε αυτή είτε λόγω σοβαρών και αδιάκριτων απειλών(1) κατά της ζωής τους, της σωματικής τους ακεραιότητας ή της ελευθερίας τους, είτε λόγω βάσιμου και δικαιολογημένου φόβου δίωξης(2). Έτσι λοιπόν, οι οικογένειες των προσφύγων διωγμένες από απάνθρωπες δικτατορίες και εξαιρετικά βίαιες πολεμικές συρράξεις φεύγουν από την χώρα τους προς αναζήτηση ενός καταφύγιου. Συνήθως, βρίσκουν καταφύγιο σε γειτονικές χώρες, χωρίς όμως απαραίτητα να τους εξασφαλίζονται αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης. Μόνο ένα μικρό ποσοστό προσφύγων, σε σχέση πάντα με τον συνολικό τους αριθμό, επιχειρεί να εισέλθει στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης αποτελεί μια από τις κύριες πύλες εισόδου. Οι πρόσφυγες εξαιτίας των ιδιαίτερων συνθηκών κάτω από τις οποίες αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την χώρα τους συνήθως δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα και αναγκαστικά εισέρχονται παράνομα στην χώρα για να ζητήσουν άσυλο. Τα θύματα από τα ναυάγια στο Αιγαίο των σαπιοκάραβων που χρησιμοποιούν οι δουλέμποροι για να μεταφέρουν τους πρόσφυγες καθώς και οι νεκροί στα ναρκοπέδια του Έβρου και στα χιονισμένα βουνά της Ηπείρου και της Δυτικής Μακεδονίας πάνω από όλα μας δείχνουν ότι η ανάγκη αυτών των ανθρώπων να βρουν καταφύγιο είναι αδήριτη και επιτακτική.

Η Ελλάδα έχοντας κυρώσει μια σειρά από Διεθνή κείμενα(3) (Διεθνείς Συμβάσεις, Πρωτόκολλα και Σύμφωνα), τα οποία αποτελούν το ρυθμιστικό πλαίσιο περί ασύλου και έχοντας ενσωμάτωσει στο εθνικό

δίκαιο σχετικές Ευρωπαϊκές Οδηγίες, οφείλει να μην εξαναγκάζει τους πρόσφυγες να επιστρέψουν σε χώρα όπου απειλούνται, επίσης οφείλει να τους παρέχει προστασία, να εξασφαλίζει τον σεβασμό των δικαιωμάτων τους και να μεριμνά για την ευημερία καθώς και την ομαλή ένταξη τους στην ελληνική κοινωνία. Το εθνικό θεσμικό πλαίσιο (Π.Δ. 61/1999) παρότι κρίνεται ως ικανοποιητικό παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα στην εφαρμογή του με αποτέλεσμα μεταξύ άλλων η χορήγηση ασύλου να μην είναι απρόσκοπτη και

η παροχή προστασίας να είναι ελλιπής.

Ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που προκύπτει κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας περί ασύλου είναι η παρεμπόδιση εν δυνάμει προσφύγων να υποβάλουν στην Πολιτεία το αίτημα της αναγνώρισης της προσφυγικής τους ιδιότητας λόγω δυσλειτουργιών κατά τη σχετική διαδικασία, οι οποίες σχετίζονται κυρίως με την περιορισμένη διαθεσιμότητα εκπαιδευμένων κρατικών λειτουργών και με τις σοβαρές ελλείψεις των υφιστάμενων διοικητικών δομών. Κατά συνέπεια τα άτομα αυτά καθώς και οι οικογένειές τους δεν λαμβάνουν τη σχετική άδεια παραμονής για εξέταση του αιτήματός τους (ροζ κάρτα) και αναγκάζονται να παραμένουν στην χώρα χωρίς κανένα νομιμοποιητικό έγγραφο. Δεδομένου ότι στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν είναι πρακτικά δυνατή η απέλασή τους στις χώρες καταγωγής τους (συνήθως οι οικογένειες προσφύγων έρχονται από το Αφγανιστάν και το Ιράκ) οι εν δυνάμει αυτοί πρόσφυγες με τις οικογένειες τους αναγκάζονται να περιπλανώνται στην Αθήνα ή σε άλλα αστικά κέντρα στερούμενοι πάσης κρατικής μέριμνας και προστασίας που απολαμβάνουν οι πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο. Η μη κατοχή εγγράφων εμποδίζει την πρόσβαση των ατόμων αυτών στην αγορά εργασίας και δυσχεραίνει την προσπάθεια ανεύρεσης στέγης. Δυστυχώς, λίγο πολύ σε όλους όσους ζουν στο κέντρο της Αθήνας είναι οικεία η εικόνα οικογενειών προσφύγων που διαβιούν και διανυκτερεύουν σε πλατείες, σε εγκαταλελειμμένα σπίτια ή σε ακατάλληλα καταλύματα. Η κατάσταση, στην οποία συχνά περιέρχονται οι εν δυνάμει πρόσφυγες και οι οικογένειες τους, είναι ιδιαίτερα δυσάρεστη, αν όχι τραγική, αφού στερούνται στέγης, τροφής, φαρμάκων, ειδών πρώτης ανάγκης, ειδών ιματισμού και υποδήσεως. Η συνέχιση της παραμονής και διανυκτερεύσεως σε ακάλυπτους χώρους ή σε ακατάλληλους χώρους οικογενειών με ανήλικα παιδιά και η αδυναμία καλύψεως και των πλέον στοιχειωδών αναγκών καθαριότητας και υγιεινής εκθέτει σε κίνδυνο την υγεία και την ασφάλειά τους, ενώ παράλληλα αποτελεί σοβαρό κίνδυνο και για την δημόσια υγεία.

Υπό τις συνθήκες αυτές, πολλοί από τους εν δυνάμει πρόσφυγες με τις οικογένειες τους επιχειρούν να εγκαταλείψουν την Ελλάδα και να μεταβούν παράνομα σε άλλη χώρα, όπου ελπίζουν ότι θα μπορέσουν να εξασφαλίσουν την δυνατότητα υποβολής αιτήματος χορηγήσεως ασύλου, αλλά και ανθρώπινες συνθήκες διαβίωσης. Η επιλογή όμως αυτή δεν είναι δυνατή, καθώς, σύμφωνα με τον Κανονισμό της Ε.Ε. «Δουβλίνο II», αρμόδια χώρα για την εξέταση της αίτησης ασύλου είναι η πρώτη χώρα εισόδου σε έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι η χώρα, στην οποία ενδεχομένως θα κατορθώσει τελικώς να υποβάλει αίτηση ασύλου ο εν δυνάμει πρόσφυγας. Επομένως, ακόμη και όσοι εν δυνάμει πρόσφυγες με τις οικογένειές τους επιτύχουν να φθάσουν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, επιστρέφονται πίσω στην Ελλάδα για να βιώσουν εκ νέου την ίδια κατάσταση. Στην ιδιότυπη αυτή κατάσταση ομηρίας περιέρχεται και ένας σημαντικός αριθμός, όσων εξετάστηκε αλλά απορρίφθηκε το αίτημά τους. Στο σημείο αυτό ήθελα να αναφέρω ότι το ποσοστό αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας στην Ελλάδα το 2009 είναι μόλις στο 0,3%(4) όταν ήταν 31% το μέσο ποσοστό προστασίας στις τέσσερις χώρες(5) της Ε.Ε. που δέχθηκαν το μεγαλύτερο αριθμό αιτήσεων. Μάλιστα, ο Υπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες δήλωσε στις 21 Σεπτεμβρίου του 2010 ότι η κατάσταση του ασύλου στην Ελλάδα είναι μια κατάσταση “ανθρωπιστικής κρίσης”, η οποία δεν θα έπρεπε να υφίσταται στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης, λόγω του ότι η Ελλάδα δεν σέβεται τις Ευρωπαϊκές Κοινοτικές Οδηγίες για τη δίκαιη διαδικασία ασύλου σε επίπεδο Ε.Ε. έχει ξεκινήσει η διαδικασία καταδίκης της χώρας μας για παραβίαση του Κοινοτικού Δικαίου.

Η κατάσταση δεν είναι ιδανική ούτε για τουλάχιστους που κατάφεραν να αναγνωριστούν αυτοί και οι οικογένειες τους ως πρόσφυγες ούτε για όσους κατάφεραν να υποβάλουν αίτημα ασύλου και εκκρεμεί η εξέτασή του. Η προστασία και βοήθεια που λαμβάνουν από την Ελληνική Πολιτεία κρίνεται ελλιπής λόγω έλλειψης σχετικών υποδομών και εξειδικευμένου προσωπικού. Αναφέρω χαρακτηριστικά ότι παρότι η Πολιτεία είναι υποχρεωμένη να παρέχει ασφαλή στέγη στους αιτούντες άσυλο διαθέτει μόλις 865 θέσεις σε κέντρα υποδοχής με αποτέλεσμα, όπως ήδη αναφέρθηκε, πολλοί να είναι οι αιτούντες άσυλο που μένουν κυριολεκτικά στο δρόμο. Αντιλαμβάνεται κανείς ότι οι οικογένειες των προσφύγων και κυρίως των εν δυνάμει προσφύγων αποτελούν μια ιδιαίτερα ευάλωτη και ευπαθή ομάδα πληθυσμού που στην πλειοψηφία των περιπτώσεων δεν αντιμετωπίζονται από την Πολιτεία ως πρόσωπα δικαιούμενα προστασίας αλλά ως λαθρομετανάστες και συχνά μετατρέπονται σε στόχο ρατσιστικών επιθέσεων.

Δεν είναι όμως μόνο οι γενικευμένες πολεμικές συρράξεις και τα απάνθρωπα δικτατορικά καθεστώτα που αναγκάζουν τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν τις πατρογονικές τους εστίες αλλά και η οικονομική ανέχεια που κάποιες φορές έχει την μορφή της αμείλικτης πείνας. Οι άνθρωποι αυτοί που αποφασίζουν να εγκαταλείψουν την χώρα τους και να μετακινηθούν σε μια άλλη χώρα προς αναζήτηση καλύτερων οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών είναι οι λεγόμενοι οικονομικοί μετανάστες. Αυτό που συμβαίνει στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο κυρίως από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 είναι η όλο και αυξανόμενη παρουσία μεταναστών που αναζητούν εργασία όχι μόνο στην Βόρεια Ευρώπη, όπως παραδοσιακά συνέβαινε(6), αλλά και στην Νότια Ευρώπη. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι μετανάστες αυτοί ήρθαν και εξακολουθούν να έρχονται στον Νότο “χωρίς χαρτιά”, αυθόρμητα και απρόσκλητα, χωρίς προηγουμένως να έχουν επιλεγθεί από τις χώρες που τους υποδέχονται. Στις χώρες του ευρωπαϊκού Νότου οι νέοι μετανάστες δεν εργάστηκαν ως βιομηχανικοί εργάτες αλλά εντάχθηκαν κυρίως ως ευέλικτο, μη απαιτητικό εργατικό δυναμικό σε επισφαλείς θέσεις εργασίας στον διευρυσμένο τομέα παραοικονομίας που χαρακτηρίζει τις εκεί οικονομίες.

Πιο συγκεκριμένα, εξαιτίας της κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού άρχισαν από τις αρχές της δεκαετίας του '90 να συρρέουν στην Ελλάδα μετανάστες από την Αλβανία, τα Βαλκάνια και την Ανατολική Ευρώπη. Συνήθως, από την Αλβανία πρώτα έρχονταν οι σύζυγοι για να προετοιμάσουν τις συνθήκες ώστε να είναι δυνατή η εγκατάσταση των οικογενειών τους, τα μέλη των οποίων έρχονται σταδιακά και στην πλειοψηφία τους με νόμιμο ή σχεδόν νόμιμο τρόπο. Στις μέρες μας πλέον περισσότεροι από τους μισούς μετανάστες στην Ελλάδα είναι Αλβανοί πολίτες, η πλειοψηφία των οποίων διαβίω στην χώρα μας με την οικογένειά τους. Βέβαια, στις οικογένειες των Αλβανών μεταναστών είναι πιο σύνηθες το παράδοξο φαινόμενο να διαθέτουν όχι όλα αλλά κάποια μέλη τις οικογένειας νομιμοποιητικά έγγραφα, π.χ. ο ένας ή και οι δύο γονείς να έχουν χαρτιά αλλά όχι τα παιδιά ή οι παππούδες που διαβιώνουν στην ίδια στέγη. Αυτό συμβαίνει διότι όταν εξαιτίας εμπλοκών στην διαδικασία οικογενειακής επανένωσης δεν είναι δυνατή η νόμιμη είσοδο στην χώρα των υπόλοιπων μελών της οικογένειας, οι Αλβανοί μετανάστες επιχειρούν τη παράνομη είσοδο των μελών αυτών. Το ρίσκο μιας τέτοιας απόφασης για τους Αλβανούς μετανάστες, λόγω της γειννίας των δύο χωρών, είναι μικρότερο σε σχέση με το ρίσκο μιας αντίστοιχης απόφασης μεταναστών που κατάγονται από πιο απομακρυσμένες χώρες όπως είναι για παράδειγμα το Πακιστάν. Έτσι έχουμε οικογένειες που κάποια μέλη τους λόγω της απουσίας νομιμοποιητικών εγγράφων στερούνται δημόσιας παρουσίας και εγκλωβίζονται στο χώρο του σπιτιού. Αντιλαμβάνεται κανείς ότι μέσα στην οικογένεια δημιουργούνται έντονες ανισότητες και σχέσεις εξάρτησης των μελών της οικογένειας που δεν διαθέτουν χαρτιά από εκείνα που διαθέτουν. Η ευάλωτη κατάσταση των πρώτων αναδεικνύεται σε περιπτώσεις προβληματικές όπως για παράδειγμα όταν ασκείται ενδοοικογενειακή βία ή όταν γίνεται χρήση ναρκωτικών ή άλλων ουσιών.

Οι στρατηγικές που χρησιμοποίησαν οι μετανάστες από τις άλλες χώρες των Βαλκανίων και τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης για να πρωτοεισέλθουν στην χώρα διέφεραν από αυτές των Αλβανών μεταναστών. Οι γυναίκες ήταν αυτές που τα πρώτα χρόνια εμφάνισης του νέου μεταναστευτικού ρεύματος προς την Νότια Ευρώπη εισέρχονταν νόμιμα στην χώρα με τουριστική βίζα, χωρίς όμως να συνοδεύονται από άνδρες του συγγενικού τους περιβάλλοντος(7) και εντάσσονταν στον άτυπο τομέα της οικονομίας εργαζόμενες κυρίως ως οικιακές βοηθοί, γηροκόμοι, καθαρίστριες γραφείων, καμαριέρες, κλπ. Οι οικογένειες που είχαν παραμείνει στην χώρα καταγωγής των γυναικών συντηρούνταν σχεδόν αποκλειστικά με τα εμβάσματα που αυτές έστελναν. Αργότερα με τις διαδικασίες νομιμοποίησης του 1997, του 2001, του 2005 και του 2007 ένας μικρός αριθμός μεταναστριών νομιμοποιώντας την παραμονή και εργασία τους στην Ελλάδα κατάφεραν να φέρουν νόμιμα στην Ελλάδα τις οικογένειες τους. Επομένως, η πλειοψηφία των μεταναστριών που εργάζεται στην Ελλάδα αναλαμβάνει πρωταρχικό ρόλο για την οικονομική επιβίωση και ευημερία της οικογένειας που παραμένει στις χώρες καταγωγής. Οι οικογένειες των μεταναστριών αυτών είναι κατά κάποιο τρόπο “διασπασμένες” αφού τα μέλη τους ζουν χωριστά σε διαφορετικές χώρες για μεγάλα χρονικά διαστήματα, σε κάποιες περιπτώσεις για διαστήματα πέραν της δεκαετίας. Όμως παρά την όποια γεωγραφική διασπορά των οικογενειών, μεταξύ των μελών υπάρχει το συλλογικό αίσθημα της ενότητας. Η γεωγραφική απομάκρυνση και η απουσία των καθημερινών προσωπικών επαφών επιδρούν καθοριστικά στην διαμόρφωση ιδιαίτερων δεσμών μεταξύ των μελών της οικογένειας, οι οποίες διαφέρουν από ότι παραδοσιακά έχουμε στο μυαλό μας για τους συγγενικούς δεσμούς. Βέβαια παρά τις όποιες αλλαγές σε αντιλήψεις, νοοτροπίες και σχέσεις η γεωγραφική διασπορά των οικογενειών συχνά λειτουργεί αποδυναμωτικά για την ενότητα τους και όχι σπάνια δημιουργούνται ανισοροπίες και έντονες εντάσεις μεταξύ των μελών που σε αρκετές περιπτώσεις οδηγούν στην διάλυση των οικογενειών. “Η οικογένεια γίνεται κάτι για το οποίο πρέπει να αγωνισθεί κανείς, ένα ζήτημα συνεχούς προσπάθειας, [δηλαδή] περισσότερο μια διαδικασία παρά μια σταθερή δομή”(8). Η συνεχή αυτή προσπάθεια είναι που προκαλεί μεγάλο άγχος τόσο για τις μετανάστριες όσο και όσους βρίσκονται πίσω στην πατρίδα τους. Η εξ

αποστάσεως φροντίδα των παιδιών γεννά έντονες και συχνά βασανιστικές ενοχές στις μετανάστριες για την απόφασή τους να αφήσουν τα παιδιά τους και να μεταναστεύσουν –παρότι η απόφασή τους ήταν με την σύμφωνη γνώμη των υπολοίπων μελών και διακατέχεται από την ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον όχι για τις ίδιες αλλά για τα παιδιά τους.

Μια άλλη κατηγορία μεταναστών που εδώ και τρεις περίπου δεκαετίες εισέρχεται στην χώρα είναι αυτή των Ασιατών μεταναστών. Αρχικά ύστερα από διακρατικές συμφωνίες που υπέγραψε η χώρα μας εισήλθαν Πακιστανοί και Φιλιππινέζοι. Αργότερα ακολούθησαν οι Ινδοί, Κινέζοι και Μπαγκλαντεσιανοί. Παρότι η παρουσία των Ασιατών μεταναστών είναι πιο αισθητή μετά το 2003, αποτελούν ένα μικρό ποσοστό του συνολικού μεταναστευτικού πληθυσμού. Εκτιμάται ότι οι Ασιάτες μετανάστες προσεγγίζουν τα 130.000 άτομα(9). Η πλειοψηφία των Ασιατών μεταναστών είναι άνδρες, με την εξαίρεση των Φιλιππινέζων που στην πλειοψηφία τους είναι γυναίκες, σημαντικό ποσοστό των οποίων διαμένουν στην χώρα με τις οικογένειες τους. Οι άνδρες Ασιάτες, κυρίως από χώρες όπως το Μπαγκλαντές, το Πακιστάν και η Ινδία στερούνται την οικογενειακή ζωή στην χώρα μας διότι αντιμετωπίζουν σοβαρά εμπόδια κατά την διαδικασία οικογενειακής συνένωσης.

Συγκεκριμένα, για την χορήγηση της άδειας οικογενειακής επανένωσης οι μετανάστες πρέπει να αποδείξουν ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους, το ύψος όμως των απαιτούμενων πόρων κρίνεται ιδιαίτερα υψηλό για ανθρώπους που στην πλειοψηφία τους εργάζονται ως ανειδίκευτοι εργάτες. Ακόμα όμως και αν οι μετανάστες καταφέρουν να συγκεντρώσουν το απαιτούμενο εισόδημα και λάβουν την σχετική έγκριση από την Περιφέρεια, είναι στην διακριτική ευχέρεια των Ελληνικών προξενείων στις χώρες καταγωγής της οικογένειας να μην χορηγήσει τη σχετική θεώρηση εισόδου στην Ελλάδα, χωρίς μάλιστα ο Πρόξενος να υποχρεούται να αιτιολογήσει την απόφαση του. Δυστυχώς, για τους μετανάστες και κυρίως για τους Ασιάτες μετανάστες η απόρριψη των αιτήσεων τους στα Προξενεία αποτελεί συνήθη πρακτική με αποτέλεσμα οι μετανάστες να αναγκάζονται να ζουν μοναχικά, περιμένοντας με αγωνία την αλλαγή της πρακτικής. Το ψυχικό βάσανο στο οποίο υπόκεινται οι μετανάστες προεκτείνεται χρονικά δεδομένου ότι δεν έχει εκφραστεί πολιτική βούληση διευθέτησης ζητημάτων που ανακύπτουν κατά την εφαρμογή της διαδικασίας οικογενειακής επανένωσης.

Όσες οικογένειες Ασιατών κατάφεραν να έρθουν(10) στην Ελλάδα διακρίνονται από μια έντονη εσωστρέφεια και έναν δισταγμό στο να αναπτύξουν δεσμούς με την τοπική κοινωνία. Έτσι, σε προβληματικές καταστάσεις, τα εξαρτημένα μέλη είναι ιδιαίτερα ευάλωτα και παραμένουν χωρίς δυνατότητες στήριξης, δεδομένου ότι στην κουλτούρα τους δεν είναι αυτονόητη η προσφυγή σε θεσμικές δομές υποστήριξης. Ζώντας στην Ελλάδα τα εξαρτημένα μέλη στερούνται τις δικλίδες ασφαλείας που παρείχαν τα συγγενικά δίκτυα στην πατρίδα.

Ανεξάρτητα από την εθνικότητα που έχουν τα μέλη των οικογενειών των μεταναστών, από το χρονικό διάστημα που οι οικογένειες αυτές ζουν στην χώρα μας και την ένταση του δεσμού τους με την Ελλάδα, όλες οι οικογένειες αντιμετωπίζουν ένα κοινό πρόβλημα, το οποίο υπονομεύει την διαδικασία κοινωνικής ένταξης στην χώρα με τρόπο δίκαιο για αυτές και κυρίως υποσκάπτει την ποιότητα της ζωής τους. Το πρόβλημα αυτό έχει να κάνει με τις ανεπάρκειες του θεσμικού πλαισίου που ορίζει την παραμονή και εργασία των μεταναστών στην χώρα. Ανεπάρκειες που εξαναγκάζουν τους μετανάστες και τις οικογένειες τους να ζουν σε ένα καθεστώς συνεχούς προσωρινότητας και να βρίσκονται υπό τον κίνδυνο απώλειας της νόμιμης παραμονής. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι εξαιτίας θεσμικών ρυθμίσεων οι αλλοδαποί ζουν υπό τον φόβο και την αγωνία της απέλασης, αναγκάζονται να αποδεχθούν απεχθείς όρους και ιδιαίτερα σκληρές συνθήκες εργασίας, στερούμενοι μια σειρά δικαιωμάτων μεταξύ των οποίων και του δικαιώματος “να διαμένουν μαζί με την οικογένειά τους, με ασφάλεια και χωρίς συνεχείς παρενοχλήσεις, σε χώρα όπου προσπαθούν να εργαστούν νόμιμα έχοντας παράλληλη ασφάλιση και ισότιμη πρόσβαση στη δικαστική προστασία”(11).

Πέραν όμως του ζητήματος μη διασφάλισης των βασικών και αυτονόητων μιας αξιοπρεπούς ζωής σε ένα ευνομούμενο κράτος που εγείρουν οι ισχύουσες πολιτικές, τίθεται το ευαίσθητο ζήτημα της απώλειας της νόμιμης παραμονής των παιδιών στις περιπτώσεις που οι γονείς αποτύχουν να διατηρήσουν τη νόμιμη παραμονή. Οι συνέπειες του γεγονότος αυτού έχουν τραγικές επιπτώσεις για τις ζωές των παιδιών. Τα παιδιά αυτά καλούνται να εγκαταλείψουν της ελληνική κοινωνία με την οποία έχουν αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς προκειμένου να διαμείνουν στην χώρα καταγωγής των γονιών τους, οι δεσμοί με την οποία είναι συνήθως χαλαροί αν όχι ανύπαρκτοι, χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι συχνά τα παιδιά δεν μιλούν την γλώσσα των χωρών καταγωγής τους. Βέβαια, το πρόβλημα αυτό επιχείρησε να διαχειριστεί πρόσφατα ο νομοθέτης με το

N. 3836/2010. Σύμφωνα με τον ανωτέρω νόμο προβλέπεται η απόδοση ιθαγένειας στους μετανάστες δεύτερης γενιάς των οποίων οι γονείς διαμένουν νόμιμα στην χώρα υπό την προϋπόθεση είτε τη γέννησή τους στην Ελλάδα, είτε την επιτυχή παρακολούθηση έξι τουλάχιστον τάξεων του ελληνικού σχολείου στην Ελλάδα. Ένα άλλο ζήτημα που αφορά τα παιδιά των μεταναστών έχει να κάνει με την ιδιαίτερη ταυτότητα που αυτά διαμορφώνουν ζώντας στην χώρα μας. Τα παιδιά των μεταναστών, και κυρίως αυτά που εντάσσονται στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, δημιουργούν “υβριδικές” ταυτότητες, οι οποίες είναι κάτι πιο σύνθετο από μια απλή σύνθεση της κουλτούρας της χώρας υποδοχής και της κουλτούρας που φέρουν οι γονείς τους από την χώρα καταγωγής τους. Συχνά βέβαια δημιουργούνται εντάσεις στο εσωτερικό των οικογενειών εκείνων όπου οι γονείς προσηλωμένοι σε παραδοσιακές αντιλήψεις αδυνατούν να αποδεχθούν την νέα ταυτότητα των παιδιών τους.

Παρότι πρόθεσή μου ήταν να παρουσιάσω με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια –δεδομένου του ελλείμματος πληροφόρησης– την εικόνα των μεταναστευτικών οικογενειών και να εκθέσω αντικειμενικά μέρος των προβλημάτων που οι οικογένειες αυτές καλούνται να διαχειριστούν δεν θα ήθελα σε καμία περίπτωση να αποκρύψω την σκληρότητα των καταστάσεων που βιώνουν τα μέλη των οικογενειών αυτών. Βέβαια, εδώ αξίζει να τονίσω ότι τα μέλη των οικογενειών δεν είναι παθητικοί δέκτες των όποιων δυσάρεστων καταστάσεων, αντιθέτως είναι ενεργητικοί δρώντες που με πείσμα αγωνίζονται να βελτιώσουν την ζωή τους. Αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και αναπτύσσουν πολλαπλές στρατηγικές αντίστασης τις οποίες μπορεί κανείς να αντιληφθεί μόνο όταν εστιάσει στην ζώσα εμπειρία κάθε μιας οικογένειας. Και αυτό καλείται να κάνει ο κάθε κληρικός. Ο κάθε κληρικός καλείται να σκύψει στις οικογένειες των μεταναστών της ενορίας του και να τις στηρίξει στον αγώνα τους αυτόν, που εντέλει αποτελεί την προσπάθεια ένταξης στην κοινωνία μας.

Τελειώνοντας την εισήγησή μου αυτή θα ήθελα να τονίσω ότι ο ρόλος της Εκκλησίας και των κληρικών είναι καθοριστικής σημασίας στην προσπάθεια ένταξης των μεταναστών και των οικογενειών τους στην κοινωνία μας με τρόπο δίκαιο για αυτούς και επωφελή για την κοινωνία υποδοχής. Πιστεύω ότι το πεδίο παρέμβασης είναι ιδιαίτερα ευρύ στο βαθμό που η Εκκλησία έχει μια συνολικότερη στόχευση, ενώ οι κληρικοί έχουν την δυνατότητα να παρέμβουν με τρόπο αποτελεσματικό στο μικροεπίπεδο της ενορίας.

Μιλώντας λοιπόν πιο συγκεκριμένα για την παρέμβαση της Εκκλησίας μπορεί κανείς να διακρίνει δύο προτεραιότητες:

- Η πρώτη προτεραιότητα αφορά στην υπό το φως της Ορθόδοξου Χριστιανικής Διδασκαλίας κριτική αποτίμηση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου και στον εντοπισμό τυχόν ανεπαρκειών του προκειμένου να διατυπωθούν τεκμηριωμένες προτάσεις προς τις αρμόδιες Αρχές (Έργο της Εις. Σ. Επιτροπής).
- Η δεύτερη προτεραιότητα αφορά αφενός, στην επιμόρφωση στελεχών, δομών και ιδρυμάτων προνοιακού χαρακτήρα που διαθέτει η Εκκλησία προκειμένου τα ανωτέρω στελέχη να αποκτήσουν τεχνογνωσία τέτοια που με ασφάλεια να διαχειρίζονται προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες και τα μέλη των οικογενειών τους και, αφετέρου, στην συνεχή αναβάθμιση των υφιστάμενων εξειδικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης μεταναστών και προσφύγων της Εκκλησίας. Σε σχέση με τις ανωτέρω υπηρεσίες θα ήθελα να αναφέρω ότι η Εκκλησία στην προσπάθειά της να καλύψει ελλείψεις της Πολιτείας ίδρυσε το 1978 το Κέντρο Συμπαράστασης Παλιννοστούντων Μεταναστών με στόχο όχι μόνο την παροχή υποστηρικτικών υπηρεσιών σε παλιννοστούντες και μετανάστες αλλά και την μελέτη όψεων του μεταναστευτικού φαινομένου. Για την αποτελεσματικότερη διαχείριση υποθέσεων μεταναστών και προσφύγων το 1994 η Εκκλησία ανέλαβε από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών το Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων (ERP), το οποίο λειτουργεί παρέχοντας νομική συμβουλευτική και στήριξη σε αιτούντες άσυλο.

Στο μικροεπίπεδο της ενορίας η συνεισφορά των κληρικών εκτείνεται:

- Πρώτον, στην παροχή τροφής, φαρμάκων, ειδών πρώτης ανάγκης, ειδών ιματισμού και υποδήσεως, στην μέριμνα για εύρεση ασφαλούς και αξιοπρεπούς στέγης καθώς και στην στήριξη για εύρεση εργασίας με δίκαιη αντιμετώπιση από τον εργοδότη. Οι παρεμβάσεις τέτοιου τύπου είναι απαραίτητες στις περιπτώσεις αιτούντων άσυλο ή θυμάτων εμπορίας ανθρώπου.
- Δεύτερον, στην συμβουλευτική και ποιμαντική βοήθεια αυτών.
- Τρίτον, στην θετική προβολή της εικόνας των μεταναστών και στην εκφορά λόγου που να βοηθά την

αποδοχή των αλλοδαπών καθώς και την ανάγκη αρμονικής συνύπαρξης των ενοριτών με τους αλλοδαπούς γείτονές τους.

Σημειώσεις

1. Απειλών οι οποίες οφείλονται σε γενικευμένη βία ή σε γεγονότα που διαταράσσουν σοβαρά τη δημόσια τάξη.
2. Βλ. Άρθρο 1 της Σύμβασης της Γενεύης. Όταν μιλάμε για δίωξη αναφερόμαστε σε πράξεις σοβαρές (όπως μεταξύ άλλων είναι οι πράξεις σωματικής ή ψυχικής βίας ή η επιβολή ποινών δυσανάλογων ή μεροληπτικών κλπ.) που συνιστούν σοβαρή παραβίαση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και σε επιβλαβείς ενέργειες ή διακρίσεις, εξαιτίας των οποίων η ζωή στη χώρα καταγωγής γίνεται ανυπόφορη. Φορείς δίωξης μπορεί να είναι το κράτος ή ομάδες/ οργανώσεις που ελέγχουν το κράτος ή μέρος του εδάφους ή και μη κρατικοί φορείς όταν το κράτος δεν μπορεί να παρέχει προστασία.
3. Συγκεκριμένα η Σύμβαση της Γενεύης και το Πρωτόκολλο της Ν. Υόρκη, η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά Δικαιώματα και η Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων.
4. Το έτος 2009 κατατέθηκαν 16.000 νέες αιτήσεις ενώ μόλις 48 άτομα έλαβαν προστασία. Οι υποθέσεις που εκκρεμούν σε δεύτερο βαθμό υπολογίζονται σε 46.000.
5. Οι χώρες αυτές είναι η Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία και η Σουηδία.
6. Την δεκαετία του 1950 και του 1960 μετανάστευαν εργάτες κυρίως από τις παραμεσόγειες χώρες και μετα-αποικιοκρατικοί μετανάστες από την νοτιοανατολική Ασία και Αφρική προς τις χώρες της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης προκειμένου να καλύψουν την ζήτηση εργατικών χεριών από τις βιομηχανίες των χωρών αυτών. Η μεταναστευτική αυτή ροή ήταν ελεγχόμενη και ρυθμιζόταν από αυστηρούς κανόνες, οι οποίοι τίθονταν αποκλειστικά από τις χώρες υποδοχής. Η κατάσταση αυτή αλλάζει στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Εξαιτίας της πετρελαϊκής κρίσης οι χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης κλείνουν τα σύνορά τους και τα μεταναστευτικά ρεύματα προς αυτές διακόπτονται. Λίγα χρόνια αργότερα ένας ολοένα αυξανόμενος αριθμός ανθρώπων μεταναστεύει αυτή την φορά όχι προς τον Βορρά αλλά προς τις χώρες της Νότιας Ευρώπης. Η νέα αυτή μεταναστευτική ροή διαφέρει πολύ από την προηγούμενη.
7. Οι άνδρες ακόμα και εάν κατάφερναν να εισέλθουν νόμιμα στην χώρα, δύσκολα αποκτούσαν άδεια εργασίας και παραμονής. Άρα η εξασφάλιση εργασίας προϋπέθετα την ένταξή τους στην παραοικονομία, την οποία βέβαια δυσχέραινε η δυναμική παρουσία των Αλβανών στο χώρο της άτυπης αγοράς εργασίας. Όταν οι άνδρες κατάφερναν να εξασφαλίσουν εργασία –συνήθως στο κλάδο των κατασκευών- γίνονταν εύκολα θεατοί από τις αρχές, γεγονός που αύξανε την πιθανότητα σύλληψης και απέλασής τους. Επειδή όμως κάθε αποτυχημένη προσπάθεια μετανάστευσης κοστίζει, δεν διακινδύνευαν να συνοδεύσουν τις γυναίκες που μετανάστευαν στην Ελλάδα. Οι τελευταίες, αν δεν κατάφερναν να νομιμοποιηθούν, αντιμετώπιζαν σε μικρότερο βαθμό τον κίνδυνο να απελαθούν, διότι κατά κύριο λόγο εργαζόνταν σε έμμισθες οικιακές εργασίες, με αποτέλεσμα να είναι κατά κάποιον τρόπο “αόρατες” για τις αρχές.
8. Βασιλικού Κατερίνα, Μετανάστριες οικιακές βοηθοί και «διεθνική» οικογένεια, σ.4
9. Βλέπε: www.idec.gr/iier/new/asian_migrants_en.pdf
10. Όταν στο πλαίσιο πάντα της οικογενειακής επανένωσης οι οικογένειες έρθουν στην χώρα βρίσκονται αντιμέτωπες με μια σειρά από ζητήματα που έχουν να κάνουν με την διατήρηση της νόμιμης παραμονής τους. Ένα από αυτά αφορά στην υποχρέωση αποδείξεως ύστερα από το πέρας ενός εξαμήνου ότι διατηρείται η οικογενειακή σχέση. Το σύστημα όμως διαπίστωσης της οικογενειακής σχέσης σε κάποιες χώρες όπως είναι το Μπαγκλαντές κρίνεται ότι δεν είναι φερέγγυο.

[11](#). Χρύσα Χατζή, «Ο αλλοδαπός ως υποκείμενο δικαιωμάτων στην ελληνική έννομη τάξη», στο Μίλτος Παύλος, Δημήτρης Χριστόπουλος (επιμ.), Η Ελλάδα της Μετανάστευσης. Κοινωνική συμμετοχή δικαιώματα και ιδιότητα του πολίτη, Αθήνα, Κριτική ΑΕ & ΚΕΜΟ, Δεκέμβριος 2008, σ.251